

**УЧИМО
ЗАЈЕДНО**

Пројекат у оквиру

Недеље сећања и заједништва

сарадња основне школе, гимназије и
Музејског клуба

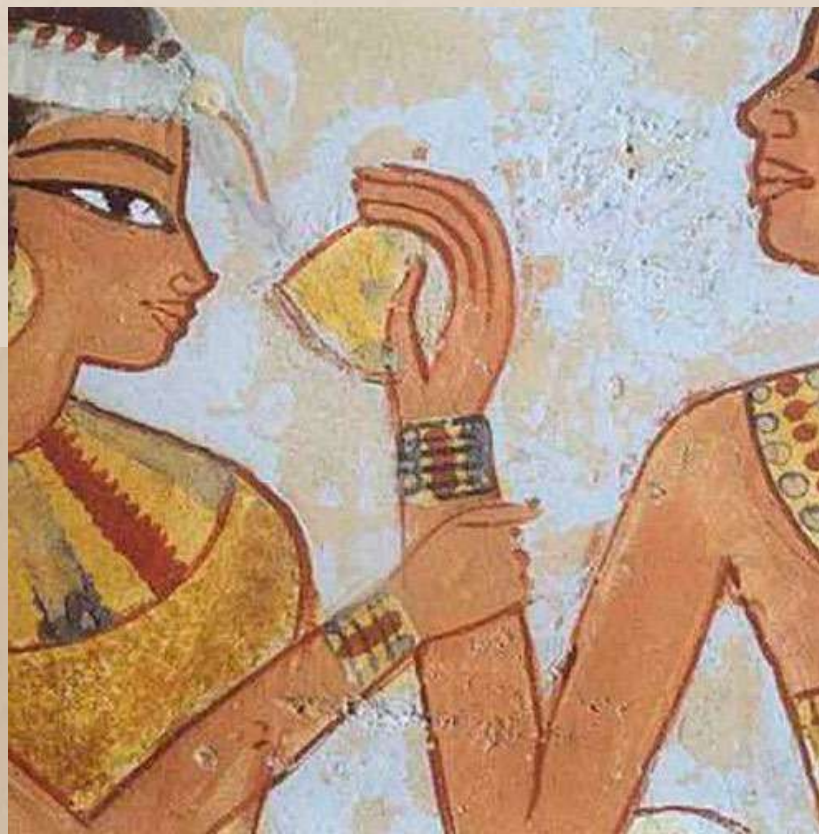

Учесници пројекта:

- ученици ОШ „Јован Стерија Поповић“ Вршац,
- гимназијалци, чланови музејског клуба - аутори часописа „Културни времеплов“ за популаризацију науке међу младима,
- наставници српског језика и књижевности, историје, ликовног и грађанског васпитања ОШ „Јован Стерија Поповић“ и гимназије „Борислав Петров Браца“.

**ЗНАЧАЈНЕ
ЖЕНЕ
КРОЗ
ИСТОРИЈУ**

СТАРИ ВЕК

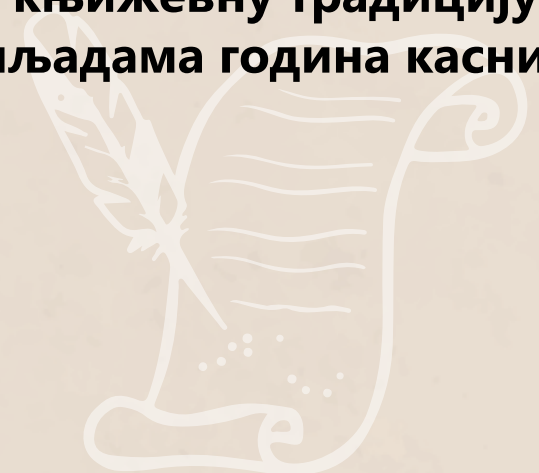
Енхедуана

(Enheduanna)

Песникиња

(23. век п.н.е.)

Најранији познати аутор у историји чије је име сачувано. Као свештеница у Месопотамији, писала је комплексну поезију и химне које су обликовале сумерску религију и књижевну традицију хиљадама година касније.

Хатшепсут

(Hatshepsut)

Фараонка/лидерка

(15. век п.н.е., владала око

1478–1458 п.н.е.)

Једна од ретких жена фараона која је успела да учврсти своју власт у патријархалном Египту. Њен „активизам“ се огледао у поновном успостављању трговинских мрежа које су биле прекинуте ратовима, чиме је донела дуг период мира и економског процвата свом народу, истовремено градећи неке од најлепших споменика античког света.

Тапути

(Tarruti-Belatekallim)

Хемичарка/парфимерка

(12. век п.н.е., око 1200. п.н.е.)

Сматра се првим забележеним хемичарем у историји света.

Живела је у Вавилонији (Месопотамија) и радила као надзорница у краљевској палати.

Развила је и записала методе екстракције, дестилације и хладне филтрације за прављење парфема, мириса и лековитих масти, чиме је поставила темеље ране хемијске праксе вековима пре него што се наука почела развијати у античкој Грчкој.

Антика

Класична поетика

- **Мимезис (подражавање):** Уметност треба да опонаша природу и стварност, али је улепшава.
- **Катарза:** Циљ трагедије је прочишћење емоција (страха и сажалења) код гледалаца.
- **Строга правила форме:** Поштовање јединства места, времена и радње, као и подела на жанрове (еп, лирика, драма).

Сапфо

(Sappho)

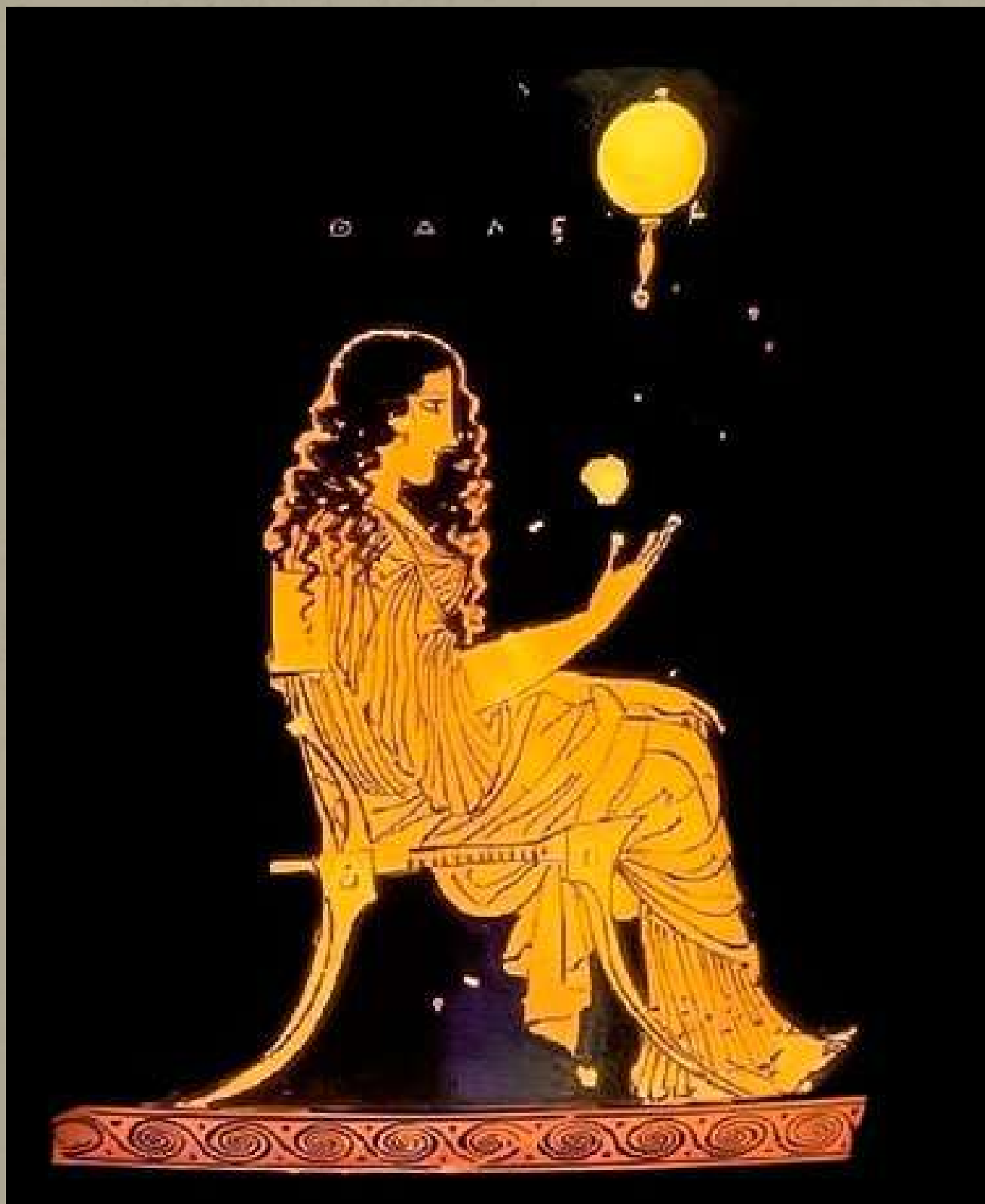
Песникиња

(7/6. век п.н.е.,

рођена око 630. п.н.е.)

Једна од највећих лирских песникиња античке Грчке, пореклом са острва Лезбос. Платон ју је називао „десетом музом“ због изузетне емотивности и лепоте њених стихова. Кроз своју поезију истраживала је теме љубави, жеље и нежности, а њена иновативност у метрици (сапфичка строфа) извршила је огроман утицај на каснију европску књижевност. Основала је школу за младе жене где их је подучавала музици, поезији и плесу.

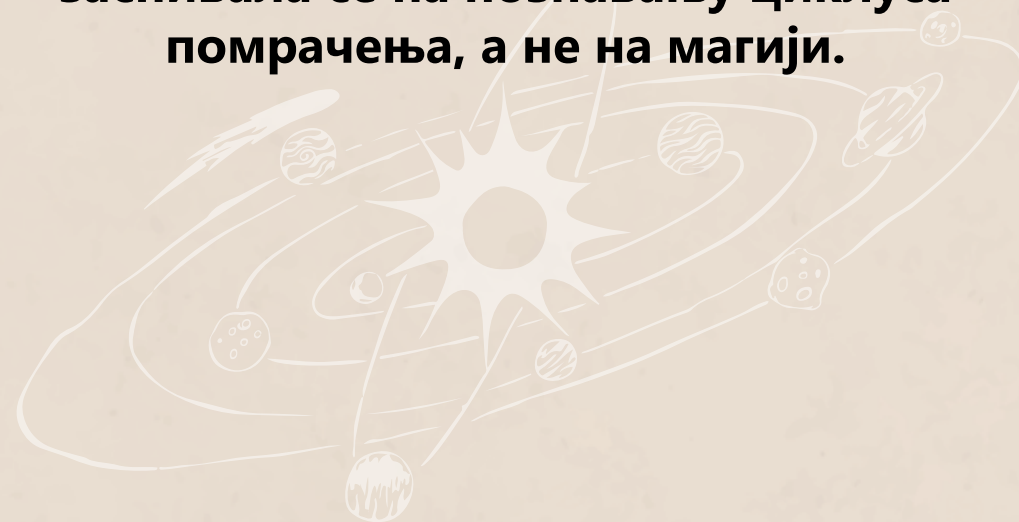
Аганика

(*Aglaonice/Aganice*)

Астроном
(2. век п.н.е.)

Сматра се првом познатом женом астрономом у Грчкој (Тесалија), а због вештине предвиђања лунарних помрачења, савременици су је сматрали чаробницом која “спушта месец”.

Њена способност предвиђања заснивала се на познавању циклуса помрачења, а не на магији.

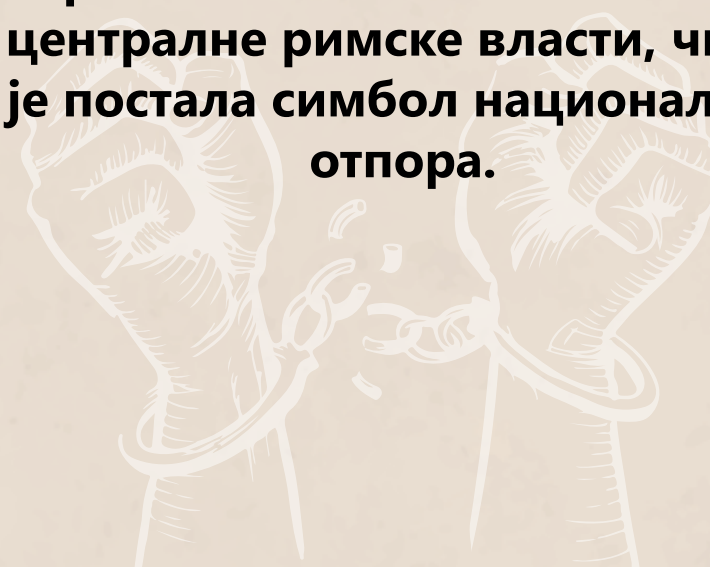
Зенобија

(*Zenobia*)

Ратница/владарка
(3. век, око 240–274 н.е.)

Царица Палмирског царства (данашња Сирија) која је подигла устанак против Римског царства. Осим што је била војни стратег и лично предводила војску, била је заштитница учењака и филозофа.

Њен активизам се огледао у борби за независност Истока од централне римске власти, чиме је постала симбол националног отпора.

Хипатија

(*Hypatia*)

Математичарка/
астрономкиња

(ок. 360–415. н.е.)

Радила у Александрији
(Египат) као водећи филозоф,
математичар и астроном
неоплатонистичке школе.
Позната по коментарима
Диофантове "Аритметике" и
проучавању конусних пресека
Аполонија, страдала је као
жртва верских сукоба

$$a^2 + b^2 = c^2$$

СРЕДЊИ ВЕК И РЕНЕСАНСА

Средњи век (хришћанска поетика)

Алегоричност: Све земаљско је симбол небеског; дубље значење је важније од дословног.

Дидактичност (поучност): Књижевност служи за васпитање, уздизање духа и ширење хришћанских вредности.

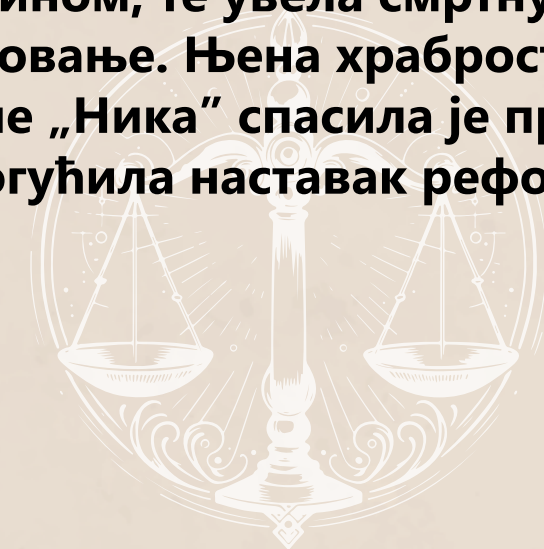
Анонимност: Аутор је често у другом плану, важно је преношење божанске истине.

Царица Теодора (*Theodora*)

Императорка/заштитница
женских права
(6. век, око 500–548)

Византијска царица и супруга Јустинијана I. Користила је своју моћ да уведе законе који штите жене: забранила је присилну проституцију, проширила права жена при разводу и власништву над имовином, те увела смртну казну за силовање. Њена храброст током побуне „Ника“ спасила је престо и омогућила наставак реформи.

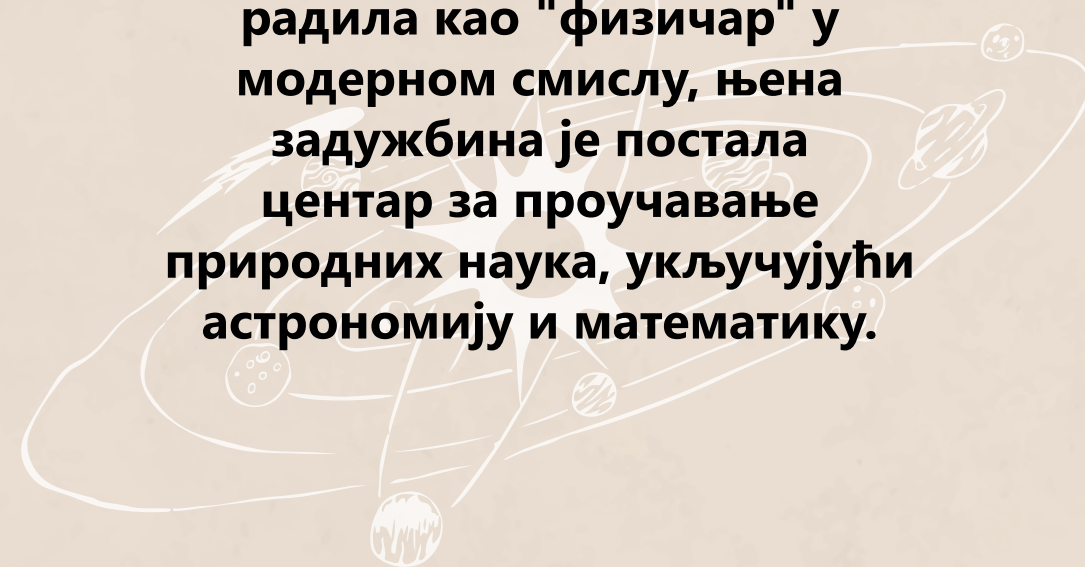
Фатима ал Фихири

(Fatima al-Fihri)

Физичарка/филантроп

(9. век, умрла око 880)

Основала је 859. године
џамију и медресу Ал-
Каравијин (Al-Qarawīyūn) у
Фесу, Мароко, која се сматра
најстаријим континуирано
активним универзитетом на
свету. Иако није директно
радила као "физичар" у
модерном смислу, њена
задужбина је постала
центар за проучавање
природних наука, укључујући
астрономију и математику.

Тротула Салернска (*Trotula of Salerno*) Медицинарка (11/12. век)

Лекарка из Салерна која је писала о женском здрављу, акушерству и дерматологији. Њено дело *De passionibus mulierum curandarum* (Тортула) било је стандардни медицински текст вековима, залажући се за хуман третман жена.

Хилдегарда из Бингена

(Hildegard von Bingen)

Композиторка/полимата
(12. век, 1098–1179)

Немачка опатица која је била једна од најзначајнијих композиторки средњег века. Њена музика и морална драма *Ordo Virtutum* сматрају се претечама опере. Осим музике, бавила се илустровањем својих визија, стварајући јединствена ликовна дела која спајају теологију, космологију и уметност.

Ренесанса (Хуманистичка поетика)

Антропоцентризам: Човек, а не Бог, постаје центар света и књижевности.

Повратак антици: Узор се тражи у грчкој и римској књижевности (мера, склад, хармонија).

Афирмација живота: Слављење овоземаљских радости, љубави и лепоте.

Барок

Диспропорција: Спајање неспојивог, употреба метафора и комплексних језичких фигура.

Пролазност и илузија: Теме су смрт, пролазност, сан и идеја да је свет позорница.

Естетски ефекти: Нагласак на китњастом стилу, декоративности и изненађењу читаоца.

Изабела д'Есте

(Isabella d'Este)

Политичарка/мецена

(15/16. век, 1474–1539)

Позната као „прва дама ренесансе“, Изабела је била владарка Мантове која је показала невероватну вештину у дипломатији и активизму за очување државности.

У свету којим су доминирали мушкарци, успешно је преговарала са краљевима и папама како би заштитила свој народ.

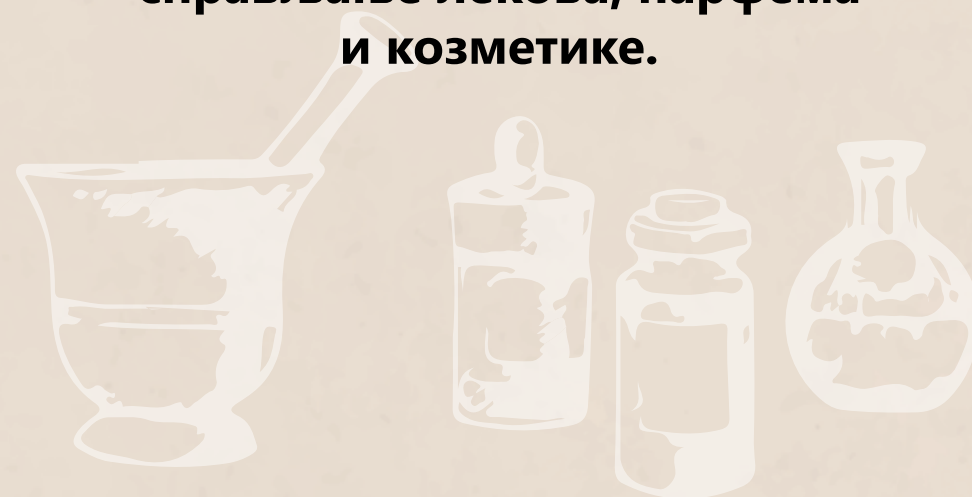
Као активисткиња у култури, поставила је темеље модерног колекционарства и музеологије, користећи свој утицај да подржи образовање жена и развој уметности, верујући да је култура најмоћније оруђе дипломатије.

Изабела Кортеше

(Isabella Cortese)
Докторка/алхемичарка
(16. век)

Радила у Италији као позната аторка алхемијских и медицинских рецепата. Њена књига *Secreti* (Тајне), објављена 1561, била је веома популарна и обухватала је справљање лекова, парфема и козметике.

Софонизба Ангвисола

(Sofonisba Anguissola)
Сликарка
(16/17. век, 1532–1625)

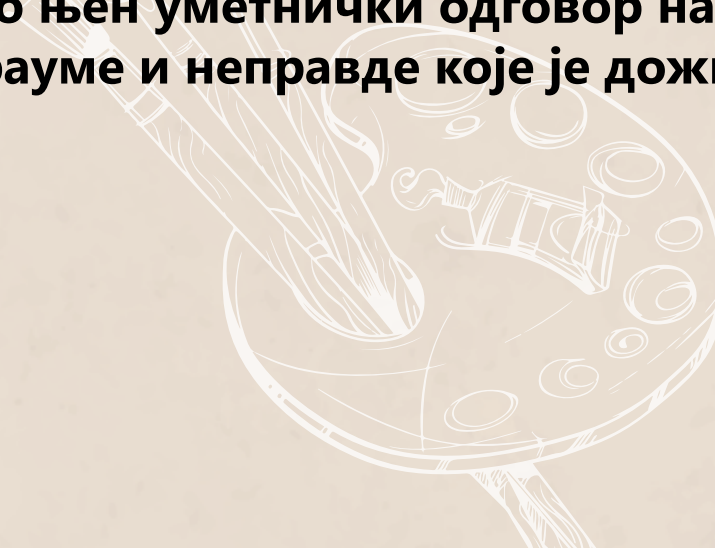
Једна од првих међународно признатих уметница ренесансе. Била је дворска сликарка шпанског краља Филипа II и менторка многим уметницима. Поставила је нове стандарде у портретном сликарству, уносећи неформалност и психолошку дубину у своје радове.

Артемизија Ђентилески (*Artemisia Gentileschi*)

Сликарка
(17. век, 1593–1656)

Барокна сликарка која је снагом свог талента успела да доминира сценом којом су управљали мушкарци. Њене слике често приказују снажне жене које се свете или побеђују непријатеље, што се често тумачи као њен уметнички одговор на личне трауме и неправде које је доживела.

Елена Корнаро Пископија

*(Elena Cornaro
Piscopia)*

**Математичарка
(17. век, 1646–1684)**

Италијанска учењакиња која је 1678. године постала прва жена у свету која је стекла докторат (у области филозофије) на Универзитету у Падови. Осим филозофије, била је изузетна у математици, астрономији и познавала је више језика.

$$a^2 + b^2 = c^2$$

Класицизам

Разум изнад осећања: Уметност мора бити логична, јасна и уређена.

Узор је антика: Поштовање строгих правила античке поетике (Аристотел).

Поучност: Уметност треба да васпитава и промовише моралне вредности.

Романтизам

Субјективизам: Истицање личних осећања, емоција и интимног света аутора.

Бег у машту: Теме су из прошлости (средњи век), егзотичних крајева, природе или снова.

Индивидуализам: Слављење изузетног појединца (романтичарски јунак) који се сукобљава са друштвом.

Олимпија де Гуж

(Olympe de Gouges)

Боркиња за женска права

(18. век, 1748–1793)

Француска активисткиња која је током Револуције написала „Декларацију о правима жене и грађанке“. Захтевала је да жене имају право да се попну на говорницу, баш као што имају „право“ да се попну на гиљотину. Нажалост, ова друга ствар јој се и десила због њених прогресивних ставова.

Каролина Хершел

(Caroline Herschel)
Астроном
(18/19. век, 1750–1848)

Немачко-британска астрономкиња која је открила осам комета и ревидирала каталог звезда свог брата Вилијама. Била је прва жена која је добила плату за научни рад и златну медаљу Краљевског астрономског друштва.

19. BEK

Мери Шели

(Mary Shelley)

Књижевница

(18/19. век, 1797–1851)

Књижевница енглеска списатељица која је са свега 18 година написала "Франкенштајна", дело којим је поставила темеље модерне научне фантастике. Кроз причу о Виктору Франкенштајну, истраживала је етичке границе науке, одговорност створитеља и последице технолошког задирања у природне законе, чиме је њен рад остао релевантан за савремену биоетику и филозофију науке.

Реализам

Објективност: Приказивање стварности засновано на чињеницама, без домаштавања.

Типизација: Описивање типичних ликова у типичним друштвеним околностима.

Социјална ангажованост: Књижевност критикује друштвене неправде и анализира друштво.

Ада Лавлејс

(Ada Lovelace)

Математичарка/
програмерка

(19. век, 1815–1852)

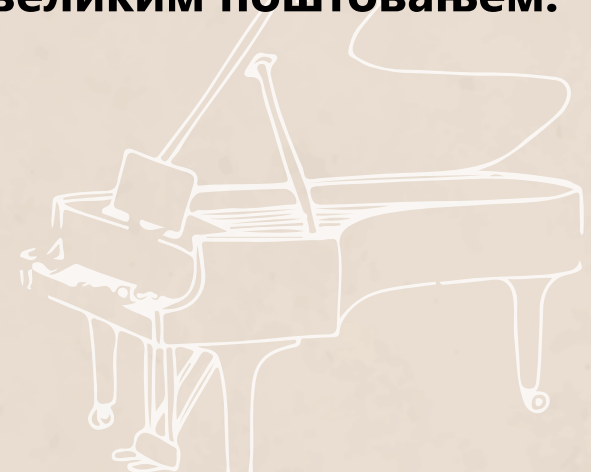
Енглеска математичарка најпознатија по свом раду на раном механичком рачунару опште намене – аналитичкој машини Чарлса Бебиџа. Док су други научници тог доба у таквим машинама видели искључиво калкулаторе за бројеве, Ада је визионарски препознала њихов шири потенцијал и написала први алгоритам намењен за извршавање на машини. Због тога се данас сматра првим компјутерским програмером у историји.

Клара Шуман

(Clara Schumann)
Композиторка/
пијанисткиња
(19. век, 1819–1896)

Изузетна музичарка која је била „глас“ немачког романтизма. Иако је често била у сенци свог мужа Роберта Шумана, била је једна од најплаћенијих пијанисткиња Европе и композиторка чија се дела (попут Клавирског трија) и данас изводе са великим поштовањем.

Харијет Табман

(Harriet Tubman)

Аболиционисткиња

(19. век, око 1822–1913)

Симбол борбе против ропства у Америци. Након што је сама побегла из ропства, враћала се на Југ чак 13 пута како би спасила породицу и стотине других људи кроз Подземну железницу. Током грађанског рата била је прва жена која је водила оружани јуриш.

Берта Моризо

(Berthe Morisot)
Сликарка
(19. век, 1841–1895)

Кључна фигура импресионизма у Француској, чији су радови често били занемаривани у поређењу са њеним мушким колегама попут Манеа. Њене слике, које приказују интимне сцене свакодневног живота жена, породице и вртова, биле су револуционарне по свом светлу и слободном потезу четкицом, дефинишући читав један правац у модерној уметности.

ПРЕЛАЗ 19. У 20. ВЕК

Модернизам

Експеримент у форми: Рушење традиционалних правила, декомпозиција радње, унутрашњи монолог.

Отуђеност: Теме су усамљеност, апсурдност постојања и криза идентитета.

Херметичност: Поезија постаје тежа за разумевање, нагласак је на симболима и асоцијацијама.

Драга Љочић

(Draga Ljočić)
Лекарка/феминисткиња
(19/20. век, 1855–1926)

Прва српска лекарка која је
цео живот провела у борби
да јој држава призна право
на једнаку плату и статус који
су имали њени мушки колеге.
Била је неуморна у залагању за
побољшање здравља мајки и
деце у Србији.

Емелин Панкхерст (*Emmeline Pankhurst*)

Суфражеткиња
(19/20. век, 1858–1928)

Лидерка покрета за право гласа жена у Великој Британији. Основала је Женску социјално-политичку унију, познату по милитантним методама протеста, верујући да ће само директна акција и притисак на власт донети резултате.

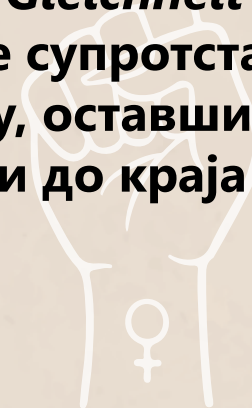
Клара Цеткин

(Clara Zetkin)

Суфражеткиња

(крај 19. и прва трећина 20.
века, 1857–1933)

Немачка марксистичка теоретичарка, новинарка и једна од најзначајнијих феминисткиња свог времена. Позната је као иницијаторка обележавања Међународног дана жена (8. март) на конференцији у Копенхагену 1910. године, захтевајући једнаке плате и право гласа. Деценијама је уређивала социјалистички часопис за жене *Die Gleichheit* (Једнакост) и жестоко се супротстављала рату и фашизму, оставши активна у политици до краја живота.

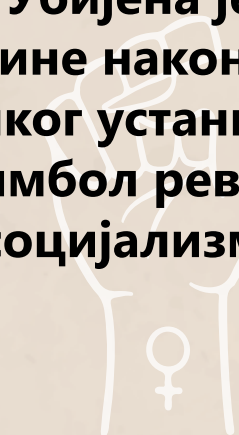

Роза Луксембург (*Rosa Luxemburg*)

Суфражеткиња

(крај 19. и почетак 20. века,
1871–1919)

Пољско-немачка револуционарка,
марксистичка теоретичарка и
филозофкиња, позната као “црвена
Роза”. Била је вођа левог крила
Социјалдемократске партије
Немачке (СПД), а због противљења
Првом светском рату основала је
Спартакистичку лигу, која је касније
прерасла у Комунистичку партију
Немачке. Убијена је у Берлину
1919. године након неуспелог
комунистичког устанка, након чега
је постала симбол револуционарног
социјализма.

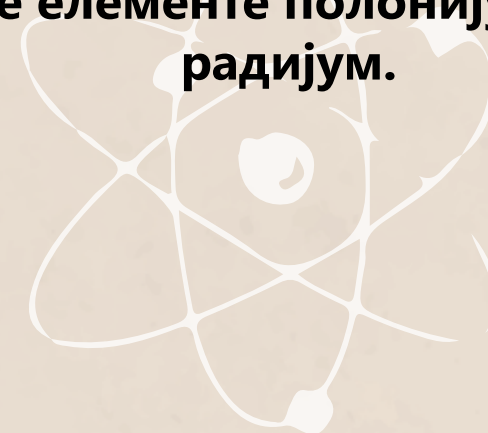

Марија Кири

(Marie Curie)

Физичарка/хемичарка
(19/20. век, 1867–1934)

Пољска научница која је пионирски истраживала радиоактивност; прва жена добитница Нобелове награде и једина особа која је добила Нобелову награду у две различите научне области (физика и хемија). Открила је елементе полонијум и радијум.

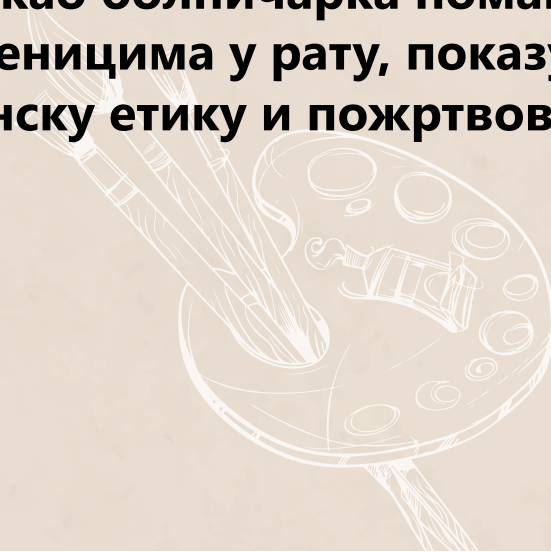

Надежда Петровић

(Nadežda Petrović)
Сликарка
(19/20. век, 1873–1915)

Хероина српске модерне уметности. Њен колорит и снажан потез четкицом унели су дух европског експресионизма на Балкан. Своју уметничку каријеру прекинула је како би као болничарка помагала рањеницима у рату, показујући врхунску етику и пожртвованост.

Милева Марић

(*Mileva Marić*)

Физичарка/математичарка
(19/20. век, 1875–1948)

Српска научница и једна од првих жена која је студирала физику и математику на Политехничкој школи у Цириху. Њен допринос науци и данас је предмет великих дебата, при чему многи истраживачи верују да је њено знање математике било пресудно у развоју раних радова Алберта Ајнштајна, укључујући и теорију релативитета. Цео живот је посветила науци и породици, борећи се са изазовима које су пред образоване жене постављали тадашње друштво и академски свет.

$$E=mc^2$$

20. BEK

Милунка Савић

(Milunka Savić)

Ратница/хуманитарка

(20. век, 1892–1973)

Најодликованија жена у историји ратовања, која се прерушила у мушкарца како би се борила у Балканским ратовима. Њен послератни активизам био је тиши, али подједнако моћан: иако у сиромаштву, одгајила је и школовала тридесеторо деце коју је усвојила са улице, борећи се против друштвене занемарености ратне сирочади.

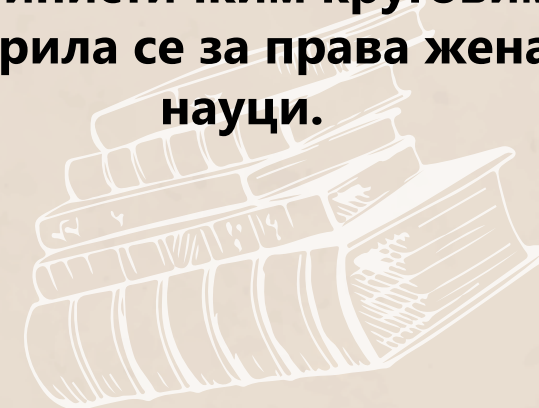

Ксенија Атанасијевић

(Ksenija Atanasijević)
Филозофкиња
(20. век, 1894–1981)

**Српска филозофкиња,
преводица и прва жена
која је докторирала на
Београдском универзитету
(1922) и постала доцент.
Проучавала је Бруна и
Спинозу, била је активна у
феминистичким круговима
и борила се за права жена у
науци.**

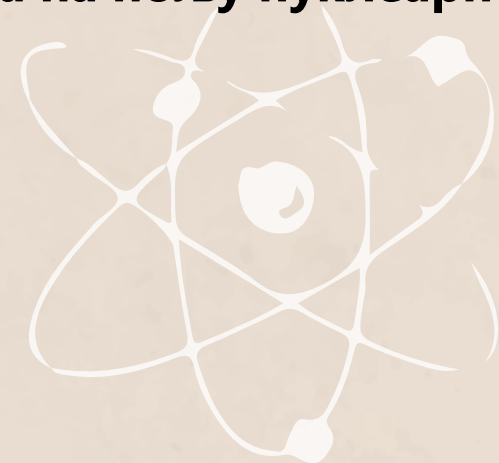
Ирена Жолио-Кири

(Irène Joliot-Curie)

Физичарка

(20. век, 1897–1956)

Ћерка Марије Кири, која је заједно са мужем Фредериком Жолиоом добила Нобелову награду за хемију 1935. године за откриће вештачке радиоактивности. Активно је радила на пољу нуклеарне физике.

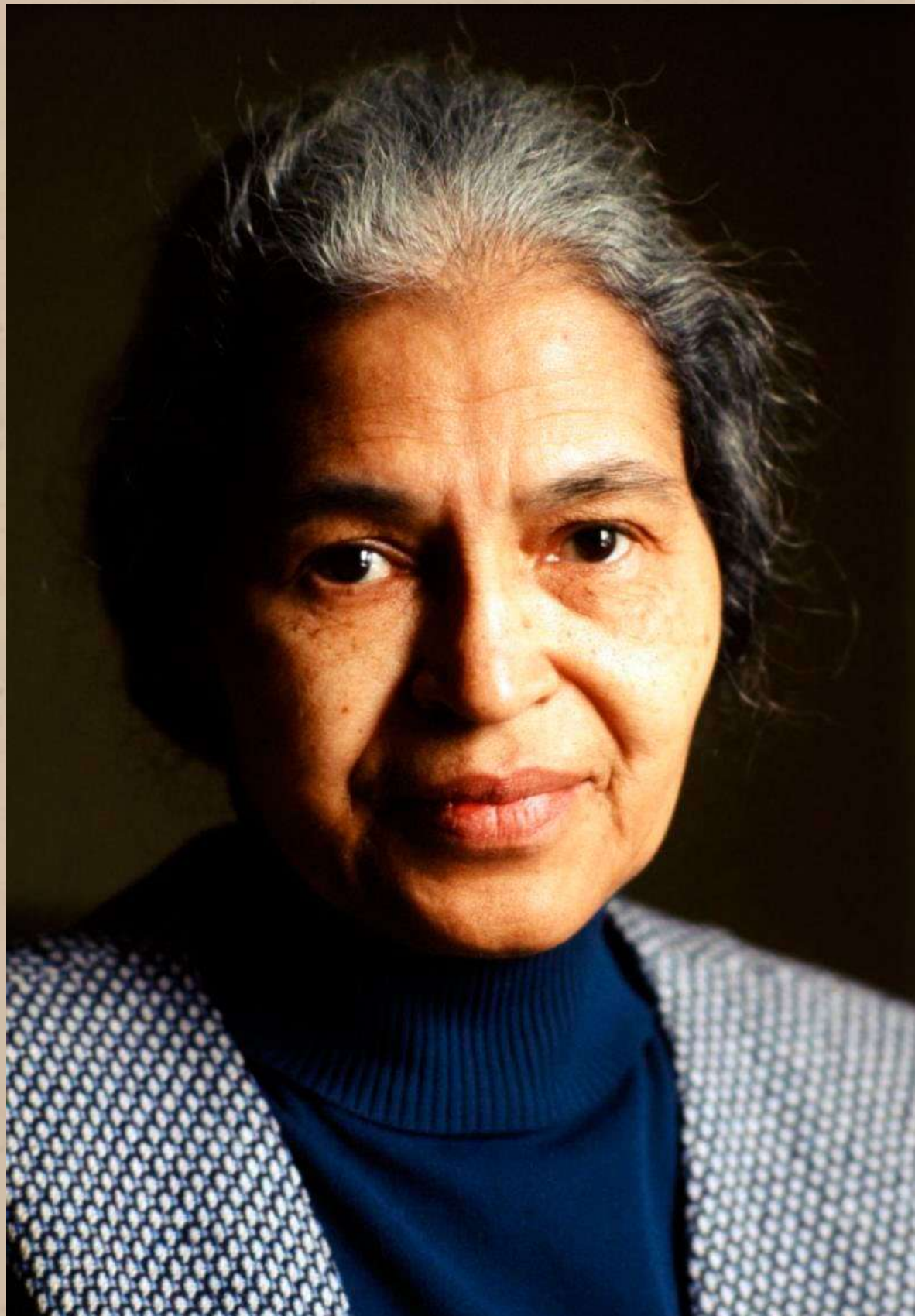
Милена Павловић- Барили

*(Milena Pavlović-
Barili)*

**Сликарка/
илустраторка**

(20. век, 1909–1945)

**Најуспешнија српска уметница
у светским оквирима свог доба.
Њено сликарство карактерише
надреализам и метафизичка
атмосфера. Поред уметничких
платана, остварила је огромну
каријеру у САД као илустраторка
насловница за магазин *Vogue*,
успешно спајајући високу
уметност и дизајн.**

Роза Паркс

(Rosa Parks)

**Активисткиња за грађанска
права**

(20. век, 1913–2005)

Жена која је својим мирним отпором – одбијањем да се помери у задњи део аутобуса – покренула лавину промена у америчком друштву. Њен чин постао је катализатор за покрет Мартина Лутера Кинга и крај законске сегрегације Афроамериканаца.

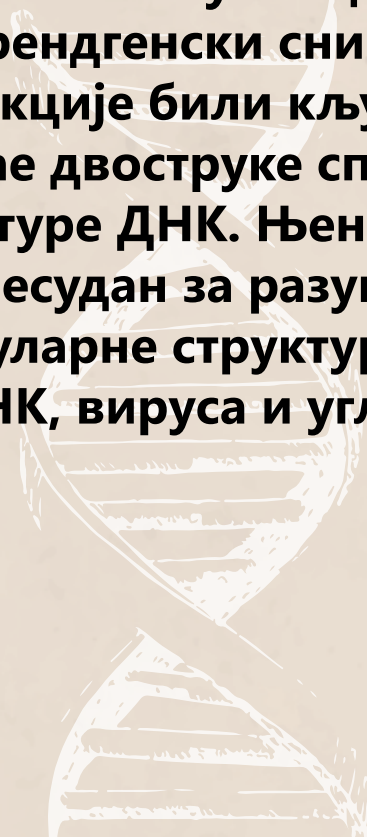
Розалинд Френклин

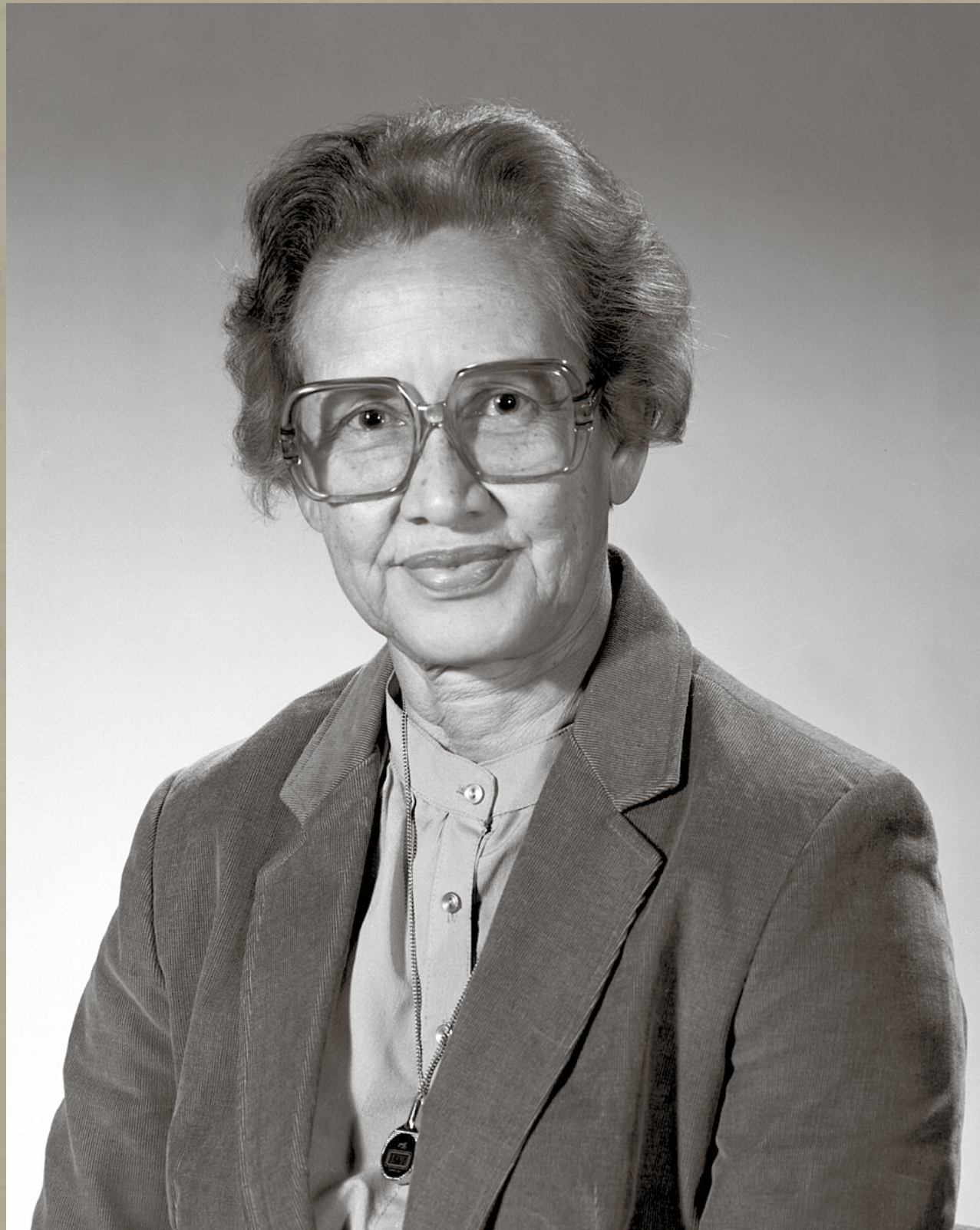
(Rosalind Franklin)

**Биофизичарка/
кристалограф**

(20. век, 1920–1958)

Британска научница чији су рендгенски снимци дифракције били кључни за откриће двоструке спиралне структуре ДНК. Њен рад је био пресудан за разумевање молекуларне структуре ДНК, РНК, вируса и угља.

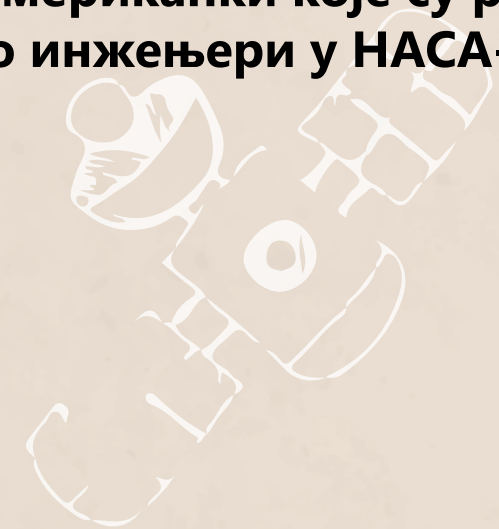

Кетрин Џонсон (*Katherine Johnson*)

**Математичарка
(20/21. век, 1918–2020)**

**Америчка физичарка и
математичарка чији су
прорачуни орбиталне механике
за НАСА-у били пресудни
за успех првих америчких
свемирских летова (Аполо
11). Била је једна од првих
Афроамериканки које су радиле
као инжењери у НАСА-и.**

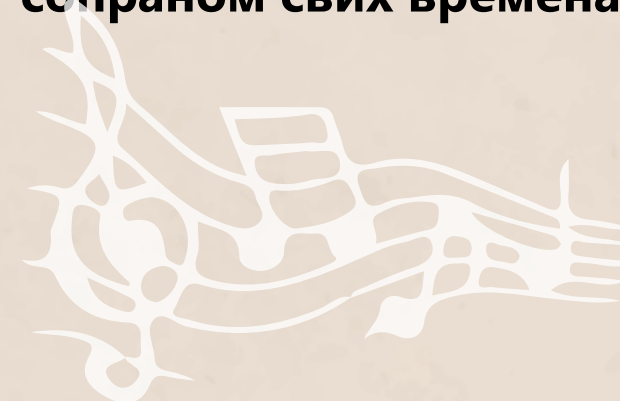
Марија Калас

(Maria Callas)

Оперска дива

(20. век, 1923–1977)

Уметница која је редефинисала оперску интерпретацију. Није се фокусирала само на лепоту гласа, већ на драматику и истинитост лика. Њена способност да удахне живот заборављеним оперским делима учинила ју је највећим сопраном свих времена.

Гордана Рајков

(Gordana Rajkov)

**Активисткиња за права
особа са инвалидитетом**

(20/21. век, 1944–2022)

Пионирка борбе за права особа са инвалидитетом у Србији и једна од кључних фигура покрета за самостални живот. Била је прва особа са инвалидитетом изабрана у Народну скупштину Републике Србије, где се неуморно залагала за доношење закона који гарантују достојанство, приступачност и социјалну укљученост свих грађана. Њен активизам на националном и међународном нивоу суштински је променио перцепцију инвалидитета — од медицинског питања ка питању основних људских права.

САВРЕМЕНИ ПЕРИОД (20/21. ВЕК)

Вера Рубин

(Vera Rubin)

Астрономкиња

(20/21. век, 1928–2016)

Америчка астрономкиња која је својим посматрањима брзине ротације галаксија пружила прве убедљиве доказе за постојање тамне материје. Њен рад је из корена променио модерну космологију и физику, откривајући да видљива материја чини само мали део свемира. Током каријере била је велики заговорник већег учешћа жена у науци.

Марина Абрамовић

(Marina Abramović)

**Уметница перформанса
(20/21. век, рођена 1946)**

Пионирка уметности која користи време, простор и сопствено тело као материјал. Њени радови тестирају границе издржљивости и свести, приморавајући публику да се суочи са сопственим страховима и емоцијама унутар галеријског простора.

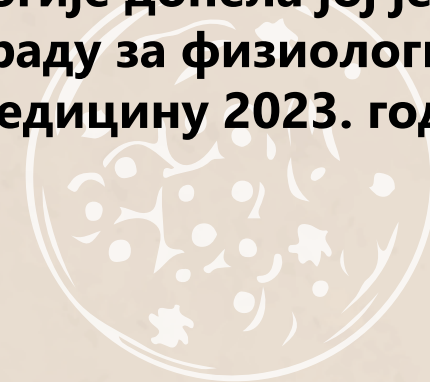
Каталин Карико

(Katalin Karikó)

Биохемичарка

(20/21. век, рођена 1958)

Мађарско-америчка научница чији је деценијама дуг рад на истраживању информационе РНК (mRNA) био кључан за развој првих ефикасних вакцина против вируса COVID-19. Упркос бројним препрекама у каријери, њена упорност у доказивању терапеутског потенцијала mRNA технологије донела јој је Нобелову награду за физиологију или медицину 2023. године.

Кристина Кох

(Christina Koch)
Астронауткиња
(21. век, рођена 1979)

Америчка инжењерка и НАСА астронауткиња која држи рекорд за најдужи појединачни свемирски лет жене (328 дана). Учествовала је у првој потпуно женској свемирској шетњи 2019. године

